

Oponentský posudek bakalářské práce: Helena Chalupová, „Tvrdý oříšek zapomenuté skutečnosti“. Fikce a realita starších českých dějin v pražských pověstech Popelky Biliánové (FF UK 2013)

Předložená bakalářská práce aplikuje historický výzkum na literární tematiku – na pražské pověsti zpracované na počátku 20. století spisovatelkou Popelkou Biliánovou. Pohled na historické kořeny jednotlivých pověstí obsažených v tomto literárním díle je velmi zajímavým a nesporně také nosným příspěvkem k výzkumu obrazu konkrétních událostí, jejich „druhého života“. U práce oceňuji již její promyšlenou a logickou stavbu.

Úvodní pasáž představuje téma bakalářské práce, po základní informaci o použité pramenné základně a po klasickém „forschungsberichtu“ následuje stručné metodologické nastínění autorčina přístupu k materiálu. Následujících pět kapitol je věnováno kontextům předloženého výzkumu. Autorka se v nich zabývá problematikou pověstí jako literárního žánru i odrazu historické reality a jejich typologií (kap. 1.), Prahou na přelomu 19. a 20. století (kap. 2.), životem a dílem spisovatelky Popelky Biliánové (kap. 3.), jejím spisem „*Z tajů pražských pověstí*“, které je pro hodnocenou práci hlavním východiskem (kap. 4.) a konečně uvádí základní informace o deseti dalších autorech pražských pověstí činných v 19. a první polovině 20. století (kap. 5.), v jejichž textech nalézá důležitý komparativní materiál pro stěžejní část své práce.

Tímto těžištěm jsou tři analytické kapitoly, jde o sondu do pověstí Popelky Biliánové, která zaujímá celkem 15 textů z výše uvedené knihy a přihlíží k několika dalším. Autorka bakalářské práce nejprve studuje pověsti, které se přímo vyskytují v historických pramenech (kap. 6.), dále rozebírá pověsti s příběhy, které sledovat do minulosti (kap. 7.), a na samém konci své analytické pasáže se zabývá pověstmi, v nichž hrají roli revenanti z duchovního stavu a jež odrážejí názory na rušení sakrálních budov na sklonku 18. století (kap. 8.). V závěru pak Helena Chalupová stručně rekapituluje obsah své práce. Bakalářská práce je dále opatřena jednak obrazovou přílohou, která vhodně ilustruje některé z uvedených pověstí, a jednak textem Bohumila Hrabala, který je ukázkou dalšího literárního života pověstí Popelky Biliánové.

Vytýčený záměr předložené bakalářské práce byl poměrně nesnadný, historický výzkum pověstí obsažených v jedné knižní sbírce představuje metodologicky celkem náročný problém, pokud se práce nemá zvrhnout v pouhou směsici citátů z nejrůznějších pramenů a literatury. Autorce se tento úkol podařilo úspěšně vyřešit, v tom vidím velkou přednost a jeden z přínosů její práce. V analytických kapitolách postupovala systematicky a podle jednotného vzoru, který však dokázala přizpůsobovat konkrétním podmínkám. Na práci oceňuji také široký pramenný záběr. Hlavní výzkum literárního pramene doprovázejí i přidružené archivní výzkumy, autorka se seznámila nejen s pozůstalostí Popelky Biliánové v Památníku národního písemnictví a v SOkA Beroun, ale i s dalšími archivními i vydanými prameny k jednotlivým námětům obsaženým v pověstech.

Pokud jde o nedostatky práce, mám jen jednu závažnější připomínku, a to k závěru (s. 67-68). Autorka v něm věnovala největší úsilí mechanické rekapitulaci obsahů jednotlivých kapitol a bohužel zde jen velmi slabě shrnula a zobecnila závěry, k nimž během svého výzkumu došla. Myslím, že by tomu mělo být spíše naopak. Syntetické shrnutí by si například zasloužily proměny motivů u některých studovaných legend, do nichž, jak autorka v analytické části například konstatovala, byly vnášeny národnostní rozpory, antipatie ke králi a císaři Václavovi IV. apod. Zajímavé by bylo také shrnující zhodnocení katolických, respektive rekatolizačních motivů, na které H. Chalupová ve svých analýzách pověstí občas narážela. Za cenný poznatek, jenž by si také zasloužil obšírněji uvést v závěru, považuji zjištěný negativní poměr některých

pověstí k josefinským církevním reformám, který se v nich vyskytuje i po stu letech od realizace těchto opatření.

Dále mám několik menších připomínek. Především by práci prospělo pečlivější konečné přehlédnutí – viz nedokončenou větu na s. 10, chybějící název první kapitoly v obsahu (s. 6), občasné překlepy apod. Také musím upozornit na chybné ztotožnění termínu aristokratický s pojmem šlechtický (tak alespoň vyznívá věta „Pověsti genealogické se vztahují k historii aristokratických rodů“ /s. 10/, samozřejmě má být šlechtických, pojem aristokracie není roven pojmu šlechta). Za sporné či poněkud zjednodušené tvrzení pak považuji tvrzení, že „zhruba do 18. stol. se nerozlišovalo mezi pověstmi a ověřenými událostmi“ a že „teprve osvícenství začíná mít k pověstem negativní kritický přístup“. Zde lze poukázat na Bohuslava Balbína a jeho poměrně kritické nahlížení např. na pověsti o bílých paních, kdy barokní historik sice jejich existenci v konečném důsledku přijímá, ale až na základě četných svědectví písemných pramenů i živých lidí, s jejichž vyhledáním si dal práci (pasáž z Balbínových *Miscellaneí* uvádí v českém překladu Zdeňka Tichá /ed./, *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země*, Praha 1986, s. 294-297).

Výše uvedené výhrady ovšem v žádném případě nemají snížit význam a úroveň bakalářské práce Heleny Chalupové, kterou celkově hodnotím jako velmi kvalitní. Jejím důležitým aspektem vedle již uvedených pozitiv je také dobře zvládnutá mezioborovost. Základ výzkumu zde samozřejmě tvoří historický pohled, autorka se však vzhledem k charakteru materiálu musela vyrovnat i s přesahy do dějin literatury a do etnologie. Za přínosnou také považuji její schopnost registrovat zahraniční motivy některých příběhů ze studovaných pověstí. Celkově Helena Chalupová prokázala rozsáhlé znalosti zpracovávaného tématu, hluboké proniknutí do pramenné základny, dobrou schopnost pramenné kritiky a samostatné analýzy problémů. Soudím, že tato práce některými rysy dokonce převyšuje obvyklou úroveň kvalitních bakalářských prací (zejména metodicky promyšleným a funkčním zvládnutím literárního pramene z historického hlediska, stejně jako šíří pramenného výzkumu). Rád ji proto doporučuji k obhajobě a navrhuji pro ni známku výborně.

V Praze 1. 9. 2013

doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.